

DE DOORLOOPTIJD BIJ HET DESKUNDIGENONDERZOEK

A. INLEIDING

1. Er wordt algemeen aanvaard dat de aanstelling van een deskundige een verlenging van de procedure verantwoordt.¹ Er is evenwel de bekommernis over de soms te lange duur.² Deze bijdrage gaat in op de verschillende bestaande mogelijkheden voor alle actoren om de doorlooptijd zo kort mogelijk te houden. Er worden tevens een aantal suggesties gedaan om het bestaande te verbeteren (zie hierna titel B). De regels die gelden in het gerechtelijk deskundigenonderzoek kunnen ook als inspiratiebron dienen voor het minnelijk onderzoek. Belangrijk is om één en ander correct op te nemen in het minnelijk protocol (zie verder titel C). Tot slot wordt ook ingegaan op de tijdswinst die kan worden geboekt door de deskundige te laten optreden als bindende derdenbeslisser (zie verder titel D).

B. HET GERECHTELIJK DESKUNDIGENONDERZOEK

B.1. Rol van partijen

2. In het kader van een gerechtelijk deskundigenonderzoek is uitdrukkelijk voorzien dat partijen hun stukken en opmerkingen tijdig moeten meedelen aan de gerechtsdeskundige. Wat echter indien een partij in gebreke blijft? De wet zelf voorziet niet uitdrukkelijk in de sanctie van de wering uit de debatten. Wel bepaalt de wet dat de rechter hieruit de conclusies kan trekken die hij geraden acht.³ Dit is een ruim begrip. Zo kan de rechter dit ook beschouwen als een vermoeden en dus bewijsmiddel dat de betreffende partij bij de discussie ten gronde op dat punt in het ongelijk is. Er wordt evenwel meestal aangenomen dat laattijdige opmerkingen op het voorverslag uit het debat kunnen worden geweerd, zowel door de gerechtsdeskundige als door rechter, op voorwaarde dat het recht van verdediging wordt gerespecteerd.⁴ In bijzondere omstandigheden kan de rechter de gerechtsdeskundige opdragen alsnog te antwoorden op laattijdige opmerkingen.⁵

3. De partijen beschikken van rechtswege ook over de mogelijkheid om lopende het onderzoek de zaak aanhangig te maken bij de rechter die het onderzoek opvolgt.⁶ Een partij kan in dat kader o.a. ook de gedwongen voorlegging van stukken door de wederpartij vorderen, eventueel onder verbeurte van een dwangsom.⁷

¹Hoge Raad Van Justitie, Vijfde Justitiebarometer, p. 113 <https://hrj.be/admin/storage/hrj/vijfde-justitiebarometer-2024.pdf>

² D. SCHEERS, P. THIRIAR en B. VANLERBERGHE, *Over Gerechtelijk Recht*, LeA, Leuven. 2024, p. 577.

³ Artikel 972bis Ger.W.

⁴ T. LYSENS en L. NAUDTS, "Gerechtelijk deskundigenonderzoek", in T. LYSENS, D. DE BUYST, C. RONSE, L. NAUDTS, B. DE SMET, P. THIRIAR, M. ROELANTS, M. VAN DRONGEN, V. SIMONIAN, (eds) *Handboek Deskundigenonderzoek*, Wolters Kluwer, 2024, p. 150.

⁵ Cass. 3 mei 2019, *P&B* 2019, p. 216.

⁶ Artikel 973 §2 Ger.W.

⁷ Met toepassing van artikelen 870–877 Ger.W. (*juncto* artikel 1385bis e.v. Ger.W.).

4. Indien het deskundigenonderzoek niet binnen de vereiste termijn wordt afgerond, beschikt de meest gerede partij over de mogelijkheid de zaak opnieuw voor de rechter te brengen om te handelen naar recht.⁸

B.2. Rol van de gerechtsdeskundige

5. Uiteraard dient de gerechtsdeskundige de specifieke termijnen na te leven, in het bijzonder ook de termijn die in de aanstellingsbeslissing werd opgenomen voor de neerlegging van het eindverslag. De specifieke wettelijke sanctie bestaat evenwel uit de vervanging. Er is niet voorzien in de nietigheid van het verslag of de wering van het verslag uit de debatten.⁹ Een delicate vraag is in welke mate de rechter rekening kan houden met eventuele laattijdigheden bij de taxatie van het ereloon van de gerechtsdeskundige. In geval de staat wordt betwist, kan de rechter in elk geval rekening houden met de (niet-)nakoming van de vooropgestelde termijnen.¹⁰

6. Er mag worden aangenomen dat in het kader van een gerechtelijk onderzoek de deskundige daarenboven ook de algemene verplichting heeft om proactief te handelen.¹¹ Dit kan onder meer door: onmiddellijk de opdracht aan te vatten (ook als een partij stukken nog niet zou hebben meegedeeld), niet in te gaan op verzoeken tot uitstel die niet absoluut noodzakelijk zijn, voldoende korte termijnen te stellen voor opmerkingen door partijen en de verplichting om te pogen te verzoenen expeditief in te vullen. De gerechtsdeskundige beschikt net als partijen ook over de mogelijkheid om de controlerechter te vatten, in geval van incidenten in het onderzoek.¹²

7. Teneinde de gerechtsdeskundige toe te laten deze rol optimaal te vervullen, is het aangewezen dat het principe dat de gerechtsdeskundige de (discretionaire) leiding heeft over het onderzoek, ook expliciet wettelijk zou worden bevestigd.¹³

8. De politiek stelde reeds in 2015 voorop dat een gerechtelijke procedure maximaal 1 jaar zou mogen duren.¹⁴ Ingeval deze procedure tevens een deskundigenonderzoek omvat, is deze termijn op vandaag illusoir. Wel mag in de regel worden verwacht dat minstens het gerechtelijk deskundigenonderzoek zélf is afgerond binnen de termijn van 1 jaar.

B.3. Rol van de rechter

9. Meer en meer wordt aangenomen dat de rechter in burgerlijke procedures de leiding heeft over het geding en als taak heeft om de procedure vlot te doen verlopen.¹⁵

⁸ Art. 875 Ger.W.

⁹ D. SCHEERS, P. THIRIAR en B. VANLERBERGHE, *Over Gerechtelijk Recht*, Leuven. 2024, p. 578.

¹⁰ Artikel 991 Ger.W.

¹¹ Zoals dit ook het geval is voor de rechter – zie verder titel B.3.

¹² Artikel 973 §2 Ger.W.

¹³ Memorandum 2024 ie-net, p.5, [ie-net-memorandum verkiezingen 2024 deel gerechtsdeskundigen en bemiddelaars rev. 4.1 met bijlagen.pdf](#)

¹⁴ B. ALLEMEERSCH, "Maximum één jaar voor elke aanleg. Geen(s') sinecure.", *R.W.* 2014–2015, p. 842.

¹⁵ P. DAUW en E. DAUW, *Burgerlijk procesrecht*, Intersentia, Antwerpen, 2022, p. 32.

De rechter heeft de expliciete wettelijke verplichting om het verloop van het deskundigenonderzoek op te volgen.¹⁶ Dit zou eveneens op een proactieve wijze moeten gebeuren.

In de praktijk blijkt dat er evenwel grote verschillen bestaan in welke mate dit het geval is.¹⁷ Positief voorbeeld is de bouwkamer binnen de Nederlandstalige Ondernemingsrechtbank te Brussel die thans een uitgewerkt protocol heeft om bij aanvang van de zaak te bepalen welke werkwijze het meest aangewezen is.¹⁸ Ander voorbeeld is de *best practice* waarbij de griffier van de rechter die de aanstelling van de deskundige heeft bevolen, op regelmatige tijdstippen kort telefonisch contact opneemt met de deskundige om te polsen naar de stand van zaken.¹⁹

10. Het belangrijkste instrument van de rechter in dit kader is de opvolgingszitting in de raadkamer.²⁰ Het verdient sterke aanbeveling om deze opvolgingszittingen maximaal digitaal te laten verlopen. Hiervoor is thans een expliciet wettelijk kader.²¹ Een fysieke controlezitting vergt vaak lange nutteloze verplaatsingen, zowel van partijen/raadslieden als de gerechtsdeskundige. Om de administratie te verminderen, kennen een aantal rechtbanken de goede praktijk om een controlezitting al vast te leggen in het aanstellingsvonnis.

11. Er zijn ook een aantal belangrijke procedurele *quick wins* mogelijk in de gerechtelijke fase. Zo worden op vandaag na deskundigenonderzoek in de regel nog conclusiekalenders bepaald alsof er geen onderzoek is tussengekomen. Nochtans hebben partijen inmiddels minstens hun feitelijke standpunten reeds kunnen uiteenzetten en hun juridische argumenten kunnen voorbereiden. Een aangepaste, verkorte conclusiekalender dringt zich derhalve op.²²

B.4. De mini expertise

12. De mini expertise laat toe om de opdracht van de gerechtsdeskundige te beperken.²³ Anders dan het eigenlijk deskundigenonderzoek, verloopt dit zonder veel formaliteiten en wordt meestal zelfs geen verslag opgemaakt maar enkel een mondelinge toelichting gegeven, die wordt opgenomen in een proces-verbaal van de zitting. In de regel is er slechts één plaatsbezoek, eventueel in aanwezigheid van de rechter. De mini expertise verloopt uiteraard sneller. Ze is in elk geval te verkiezen in geschillen met een beperkte inzet.

¹⁶ Artikel 973 Ger.W.

¹⁷ Zo daalde bij de invoering van nieuw artikel 973 Ger.W. in 2007 de duur van deskundigenonderzoeken van 681 naar 277 dagen bij de Ondernemingsrechtbank te Hasselt. Bij de Ondernemingsrechtbank te Tongeren daalde het slechts van 589 naar 431 – S. BIELEN, W. MARNEFFE en P. POPULIER, "Life is Short and Trials are Long. Empirische studie naar de doorlooptijden van bouwgeschillen", *R.W.* 2015–2016, p.14.

¹⁸ <https://www.rechtbanken-tribunaux.be/sites/default/files/media/orte/brussel/documents/leidraad-bouwzaken.pdf>

¹⁹ Dit is onder meer het geval bij de Voorzitter van de Ondernemingsrechtbank te Gent, afdeling Gent.

²⁰ Artikel 973 §2 Ger.W.

²¹ Wet van 25 april 2024 houdende organisatie van zittingen per videoconferentie in het kader van gerechtelijke procedures, *B.S.* 3 juni 2024, inwerkingtreding 1 september 2024.

²² S. DERYCKERE, *Justice in time*, Maklu, 2020, p. 92.

²³ Artikel 986 Ger.W.

C. HET MINNELIJK DESKUNDIGENONDERZOEK

13. Bij een minnelijke expertise worden de spelregels in essentie bepaald door de partijen zelf. Het is sterk aan te bevelen dat in het protocol ook uitdrukkelijk wordt bepaald wat het gevolg is van een laattijdigheid van één van de partijen. Voor de hypothese dat een partij relevante stukken achterhoudt, is het aangewezen op voorhand te bedingen dat de deskundige de mogelijkheid heeft om de gedwongen voorlegging ervan te bevelen, naar voorbeeld van de gedwongen voorlegging door de rechter. Als deskundige biedt het comfort voorafgaandelijk na te gaan of de betreffende bepalingen zijn opgenomen in het protocol.

D. DE DESKUNDIGE ALS BINDENDE DERDENBESLISSER

14. De rechtsfiguur van de bindende derdenbeslisser wordt op vandaag algemeen erkend. Partijen geven aan een derde de opdracht een beslissing te nemen, die voor alle partijen bindend is. Dit zorgt derhalve dat er in principe geen procedure meer volgt, met alle tijdswinst van dien. Partijen kunnen dit doen in alle gevallen waarin zij over hun rechten kunnen beschikken. Partijen zijn gebonden door deze beslissing behalve indien er bedrog is gepleegd, de derde de grenzen van zijn bevoegdheid te buiten is gegaan, of de beslissing *kennelijk* onredelijk is.²⁴ De rechter kan zich dus niet zomaar in de plaats stellen van de derde.²⁵ De rechter kan wel nagaan of de derde zich onpartijdig heeft opgesteld en de rechten van verdediging heeft gerespecteerd.

15. Er bestaat geen discussie over dat partijen in onderling akkoord de expert de opdracht van een bindende derdenbeslisser kunnen toevertrouwen. Het is aan te bevelen dit in voorkomend geval expliciet op te nemen in het protocol. Concrete toepassingsgevallen zijn bijvoorbeeld:

- Een minnelijke expertise als bindende beslissing inzake bouwwerken (eventuele gebreken en eindafrekening);²⁶
- Een minnelijke expertise als bindende beslissing inzake medische aansprakelijkheid.²⁷

Anders dan bij een klassieke deskundigenopdracht kan het mandaat van een bindende derdenbeslisser, niet alleen betrekking hebben op feitelijk punten maar ook op rechtsvragen.²⁸

²⁴ Hof van Beroep Antwerpen 25 maart 2015, R.W. 2015-2016, p. 1416 – noot N. PORTUGAELS “De beperkte aantastbaarheid van de bindende derdenbeslissing bij verzekeringsgeschillen”.

²⁵ Ondernemingsrechtbank Gent, afdeling Gent 6 november 2006, www.juportal.be

²⁶ Hof van Beroep Antwerpen 30 mei 2011, T.B.H. 2013/2, p. 115.

²⁷ Hof van Beroep Antwerpen 7 juni 2006, R.W. 2008-2009, p. 1471 – B. VAN DE BERGH, “De bindende derdenbeslissing toch niet zo bindend?”.

²⁸ Cass. 31 oktober 2008, R.W. 2009-2010, p. 1258 – noot B. VAN DEN BERGH “De bepaling van de koopprijs door een derde: een bindende derdenbeslissing”.

16. Meer genuanceerd is de vraag of ook de rechter een deskundige kan aanstellen met het mandaat van een bindende derdenbeslisser. Hiertegen bestaat geen wettelijk of principieel bezwaar.²⁹ Toch gebeurt in de praktijk nog (te) weinig. Indien alle partijen hiermee akkoord zijn, is er evident geen discussie. Indien evenwel één of meer partijen bezwaar maken, is het in elk geval essentieel dat de rechter het mandaat duidelijk afbakent. De bevoegdheid van de bindende derdenbeslisser die door de rechter zou worden aangesteld, moet beperkt blijven tot de feitelijke aspecten. Er blijft immers het verbod voor de rechter om zijn rechtsmacht over te dragen voor juridische vragen.³⁰

Mr. Simon Deryckere
BV Fellows Advocaten

²⁹ M. STORME en M.E. STORME, "De bindende derdenbeslissing naar Belgisch recht", *TPR* 1984, p. 722.

³⁰ O.m. Cass. 3 februari 2022, *R.W.* 2022-2023, p. 100.